

Minor Filosofie & Ethiek – Thema: Ethiek & Kritiek – opdracht 3

Gertjan Vis, 2079972

20-01-2009

1 – Wie en wat?

Dilemma

In welke mate toon je als journalist gruwelbeelden uit conflict- of rampgebieden? Dit is een journalistiek ethisch dilemma. Beeld speelt een belangrijke rol in de journalistiek, zoals in de persfotografie en vooral bij het medium televisie. Geweld is een onderdeel van de samenleving en vaak is geweld ook nieuws. Dat is niet te vermijden, wel is het noodzakelijk om na te denken over hoe het geweld op een juiste manier in beeld te brengen.

Zelf werk ik als freelancer op de buitenlandredactie van het *RTL Nieuws*. De redacteurs daar maken onder andere items over buitenlandse onderwerpen. Ik selecteer en orden de beelden van een nieuwsgebeurtenis tot een samenhangend geheel, dat de kijker tijdens de nieuwsuitzending te zien krijgt. Bij sommige onderwerpen krijg ik te maken met een ethisch dilemma. In welke mate moet ik de gevolgen van een ramp of geweldsexplosie tonen? Soms zijn er gruwelijke beelden beschikbaar van geweld, gewonden en doden. Ik kan er voor kiezen om de kijker alles te tonen, of moet ik het ze onthouden? Een dilemma, waar ligt de grens tussen het informeren en schokken van de kijker?

Als ik er voor kies om het geweld in alle hoedanigheid te tonen, kan ik dit beargumenteren door te zeggen dat ik de rauwe werkelijkheid toon. Al het beeld wat ik laat zien is daar op locatie gemaakt, een oorlog of ramp is gewoon gruwelijk. Wat ik laat zien is echt, ik laat niets weg, rood en rauwe werkelijkheid. Een waarschijnlijk nadeel is dat de kijker gruwet en het hoofd wegdraait.

Anderzijds kan ik er ook voor kiezen om de kijker in bescherming te nemen, waarom zou ik al die bloederige, lugubere beelden moeten tonen om mijn verhaal te vertellen? Kan ik het verhaal niet op een andere manier op de kijker overbrengen? Wat schiet de kijker ermee op dat ik ze geweld tot in detail laat zien? Nadeel is dan dat ik ze de rauwe werkelijkheid onthoud, bepaalde beelden blijven verborgen.

Selectie

Als redacteur heb ik een belangrijk aandeel in het selecteren van de beelden. Ik moet een beeldverhaal maken, waarbij de beelden voor zich spreken en worden ondersteund door de tekst. Toen ik een item maakte over een conflict in Zuid-Afrika had ik een aantal minuten ruw beeldmateriaal van het persbureau. Hierbij zaten ook gruwelijke *shots*; dode lichamen en gewonden, van dichtbij gefilmd. Dit is beschikbaar, ik kan het gebruiken in mijn item. Ik kan een miljoen kijkers een bloederige wond laten zien, of toch niet? De cameraman ter plaatse en de redacteur van het persbureau vonden het relevant om mij deze shots te geven. Ik ben de laatste schakel tussen het beeld en de nieuwsuitzending.

Het selectieproces voorafgaand aan de montage is belangrijk. Van gebeurtenis tot huiskamer legt beeld nog een hele weg af, onderweg wordt er veel geselecteerd. Het is goed om dit nader te bekijken.

Persbureaus

Bij een nieuwsprogramma, zoals het *RTL Nieuws*, komen elke dag beelden binnen uit de hele wereld.

Persbureaus, zoals *Reuters* en *AP*, verslaan gebeurtenissen, rampen en conflicten in allerlei landen. Zij hebben een groot netwerk en kunnen meestal snel ter plekke zijn met een camera.

Op locatie maakt de cameraman een beeldkeuze, waar richt hij zijn lens op? Een redacteur van het betreffende persbureau bewerkt de beelden verder. Hij selecteert relevante shots en uitspraken. De ruwe opname, die wellicht twintig minuten lang was, wordt teruggebracht tot een compilatie van enkele minuten. Deze compilatie wordt weer verkocht aan nieuwszenders wereldwijd.

Ook het *RTL Nieuws* maakt hier gebruik van, want de eigen verslaggevers kunnen niet altijd en overal ter plekke zijn. Dat is onbetaalbaar. Bij grote nieuwsgebeurtenissen worden vaak wel eigen verslaggevers naar de locatie gestuurd.

De beelden van de persbureaus blijven heel de dag binnen komen, tientallen onderwerpen. Het is ondoenlijk om dit alles te vertonen in de nieuwsuitzending. Hier vindt nog een selectie plaats, door de eindredactie. Welke onderwerpen zijn belangrijk genoeg voor de Nederlandse kijker en geschikt voor de uitzending?

Verwerken

Als er wordt gekozen om een buitenlands onderwerp te brengen in het nieuws, wordt dit gemaakt door een van de redacteurs van de buitenlandredactie. Zij schrijven de nieuwstekst en selecteren beelden uit het ruwe materiaal van het persbureau. Van het ruwe materiaal wordt uiteindelijk maar een klein gedeelte gebruikt. Een nieuwsitem duurt tussen de twintig seconden en ongeveer twee minuten. De lengte van een onderwerp wordt door een eindredacteur bepaald. Hij maakt het draaiboek voor de nieuwsuitzending. Hier laat hij zich leiden door de relevantie van het onderwerp, een belangrijk onderwerp krijgt meer tijd in de uitzending. Uiteindelijk blijft er van een gebeurtenis dus nog maar een fractie aan beeld over. Dat maakt het belangrijk welke beelden de redacteur uiteindelijk selecteert en al helemaal als er sprake is van een beladen onderwerp.

2 - Methodiek Handelen

Eerder haalde ik het voorbeeld aan van het conflict in Zuid-Afrika. Ik had hierbij gruwelijk beeld tot mijn beschikking. En ik maak de afweging om dit beeld wel of niet te tonen op televisie. Ik beslis wat de kijker te zien krijgt bij het vertellen van het verhaal over Zuid-Afrika.

Ik wil het verhaal over het conflict vertellen. Hierbij maak ik een aantal afwegingen. Zo vraag ik me af of het bloederige beeld werkelijk nodig is om het verhaal te vertellen. Is het beeld met bloed, gewonden of doden werkelijk relevant voor de kijker? Heeft het nieuwswaarde, of schok ik alleen maar mensen? Ik wil geen beeld laten zien, omdat het kan, omdat het beschikbaar is. Dat is een verkeerde redenering. Ik laat beeld zien met een functie, beeld moet wat vertellen.

Als ik de kijker wil duidelijk maken dat er geweld wordt gebruikt, hoef ik geen slachtoffer te laten zien. Ik kan dit ook illustreren door een kledingstuk, een gewonde van ver af, een bloedvlek of een lichaam onder een laken te laten zien. Dan is het geweld minder expliciet in beeld, maar ik laat wel zien dat het er hard aan toe gaat. Er wordt geweld gebruikt, er vallen gewonden, maar ik slinger de expliciete beelden van dood en verderf niet de woonkamer in.

Met bovenstaande redenering in mijn hoofd kan ik het verhaal over Zuid-Afrika maken. Ik gebruik wel beelden van gewonden, maar niet van gapende wonden, verminkte en dode lichamen. Ik heb wel de keus en de vrijheid om dit te gebruiken, maar ik doe het niet. Ik vind het niet verantwoordelijk naar de kijker toe. Voor mijn gevoel is de juiste keuze het verhaal aankleden met illustrerende, maar geen schokkende beelden.

3 - Ethiek

Waarden

Het doel is mijn kijkers evenwichtig te informeren over de wereld, zonder ze onnodig te schokken bij rampen of geweld. Achter mijn handelswijze om dit te bereiken, schuilen enkele waarden.

Een daarvan is het respect voor de slachtoffers. Ook al kennen wij de getroffen en niet, de familie van het slachtoffer zal het waarschijnlijk niet op prijs stellen dat het lichaam schaamteloos in beeld is. De afweging die ik hier maak is dat ik het zelf ook niet prettig zal vinden om een naaste dood op televisie te zien. Hier komt de menselijke waardigheid in het geding. Ik kijk of mensen niet te herkenbaar in beeld komen.

Een tweede waarde is verantwoordelijkheid. Dit komt in diverse vormen terug. Ik ben persoonlijk verantwoordelijk voor de inhoud van mijn item. Als ik schokkende beelden gebruik moet ik kunnen verantwoorden waarom ik ze gebruik. Het moet nuttig zijn om ze te gebruiken, ze moeten het nieuws zijn, of onmisbaar om het nieuwsverhaal te vertellen.

Daarnaast heb ik ook verantwoordelijkheid naar de kijker toe. Om half acht, wanneer de belangrijkste uitzending van *RTL Nieuws* is, kijken er nog kinderen. Als ik te pas en te onpas schokkende beelden laat zien, schaad ik de kinderen en zullen ouders wellicht ook het nieuws overslaan. Ook andere mensen stellen expliciet geweld niet op prijs. Dat ik de kinderen en mensen niet onnodig schok is in het maatschappelijk belang.

En dan komen we bij de verantwoordelijkheid naar mijn werkgever toe. Het is een commerciële nieuwszender waar ook commerciële belangen spelen. Als ik weer schokkende beelden laat zien, zullen de adverteerders op den duur wellicht afhaken, omdat ze niet hun waren willen aanprijzen naast afgerukte ledematen. Ook hebben de adverteerders er geen belang bij als er kijkers afhaken. En dat kan een gevolg zijn van het vele onnodige geweld tijdens de uitzending van het nieuws. Kijkcijfers zijn een belangrijke graadmeter.

Informeren

Persoonlijk vind ik het belangrijk om niet teveel zichtbaar dood en verderf de wereld in te sturen. Ik vind het belangrijk dat mensen zelf kunnen kiezen wanneer ze zoiets willen zien. Niet iedereen zit er op te wachten om vroeg op de avond zoiets voorgeschoteld te krijgen. Als ze geweld of iets dergelijks willen zien kunnen ze zelf hiervoor kiezen en een film aanzetten.

Tevens schiet ik wellicht mijn doel voorbij als ik ervoor kies om juist wel geweld en dood te laten zien. Als de kijker zijn hoofd afwendt, heb ik mijn doel niet gehaald; namelijk het informeren van de kijker.

Soms wordt een gruwelijk beeld toch vertoond, omdat dat beeld juist het nieuws is. Denk aan de foto's van de Abu Ghraib gevangenis in Irak, waar Irakese gevangenen onjuist werden behandeld door de bewakers.

Maar in mijn Zuid-Afrikaans voorbeeld is het expliciete geweldsbeeld niet het nieuws. Het conflict is het nieuws en dat is dan ook te illustreren met rustigere beelden.

Keuzes

Wat mij betreft heb ik juist gehandeld. Of had ik er misschien beter aan gedaan de echte gruwelijkheden van een oorlog te laten zien? Immers horen gewonden, bloed en doden er gewoon bij. Waarom bescherm ik de kijkers hiertegen? Misschien schud ik de natie wel wakker, juist als ik die gruwelijkheden laat zien. Nieuws is immers nieuws. Toch denk ik niet dat dit juiste is. Een zekere terughoudendheid qua beeld vind ik bij onderwerpen met conflict of ramp op zijn plaats. Door na te denken over de gevolgen van de beelden en een overwogen keuze te maken met achterliggende waarden probeer ik juist te handelen. Het item wat ik maakte over Zuid-Afrika is een specifiek voorbeeld. Bij elk onderwerp moeten de afwegingen weer worden gemaakt, er zijn geen vaste spelregels op te stellen.

Het is een dilemma dat bij elke montage over geweld, conflict of ramp weer terugkomt. Het nadenken over beeld beperkt zich overigens niet alleen tot geweldssituaties. Het kan ook gelden bij onderwerpen over bijvoorbeeld alcoholgebruik en jongeren, waarbij steeds hetzelfde shot wordt gebruikt van een jongen met een krat bier om het onderwerp te illustreren. Of bij items over overgewicht en afvallen, waarbij steeds weer een shot terugkomt van een dikke vrouw die in een vette hap hapt. Hier worden de afwegingen ook gemaakt. Het treft haar persoonlijke levenssfeer. De vrouw komt bij elk nieuw item over overgewicht weer herkenbaar in beeld en gaat model staan voor 'het dikke persoon', zelf zal ze hier niet blij van worden.

Bij het kiezen van beeld moet goed worden gekeken naar het nut. Is het beeld nodig om het verhaal te vertellen of kan ik ook met andere beelden toe. Een zorgvuldige afweging is in ieder geval altijd nodig, zelfs al is er vaak weinig tijd bij het snelle en vluchtige nieuws.